MACRO ECONOMICS

स्थूल अर्थशास्त्र

डॉ. दिलीप जगताप
डॉ. अरुण पाटील

Prashant

स्थूल अर्थशास्त्र
Macro Economics
© सुरक्षित

प्रकाशक । मुद्रक
रंगराव पाटील
प्रशांत पब्लिकेशन्स
3, प्रताप नगर, श्री संत ज्ञानेश्वर मंदिर रोड,
नूतन मराठा महाविद्यालयाजवळ,
जळगाव 425001.

दूरध्वनी । वेब । ईमेल
0257-2235520,2232800
www.prashantpublications.com
prashantpublication.jal@gmail.com

आवृत्ती । आयएसबीएन । किंमत
ऑगस्ट, 2019
978-93-89492-01-9
₹ 275/-

अक्षरजुळवणी
प्रशांत पब्लिकेशन्स

या पुस्तकातील कोणताही मजकूर, कोणत्याही स्वरूपात वा माध्यमात पुन:प्रकाशित अथवा संग्रहित करण्यासाठी लेखक/प्रकाशक दोघांचीही लेखी पूर्वपरवानगी घेणे बंधनकारक आहे.

मनोगत

प्राध्यापक बंधुनो व विद्यार्थी मित्रांनो कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव. वाणिज्य व व्यवस्थापन विद्याशाखेने विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार (सीबीसीएस पॅटर्न/चाईस बेस्ड क्रेडिट सिस्टिम) संपूर्ण अभ्यासक्रमाची पूर्नरचना केलेली आहे. त्यात द्वितीय वर्ष वाणिज्य या वर्गासाठी अनिवार्य असलेल्या अर्थशास्त्र या अंतर्गत स्थूल अर्थशास्त्र ह्या विषयाचा अभ्यासक्रम नेमलेला आहे.

स्थूल अर्थशास्त्र हा ग्रंथ विद्यार्थ्यांसाठी सादर करतांना आम्हाला अत्यानंद होत आहे. प्रस्तुत ग्रंथ स्थूल अर्थशास्त्र ह्या पेपरच्या सत्र - 3 व सत्र - 4 साठी पूर्नरचीत अभ्यासक्रमानुसार लिहिण्याचा प्रयास केलेला आहे. प्रस्तुत ग्रंथ विविध विद्याशाखा, स्पर्धात्मक परिक्षा तसेच नेट/सेट साठीही उपयुक्त व मार्गदर्शक ठरेल यासाठी प्रयत्न केलेला आहे.

प्रस्तुत पुस्तकात स्थूल अर्थशास्त्राची पार्श्वभूमी, राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या मूलभूत संकल्पना, रोजगार व उत्पादनाचे अभिजात सिद्धांत, अर्थव्यवस्थेच्या समतोलाचे केन्सचे आधुनिक विवेचन, उपभोग व बचत फलन, गुंतवणूक फलन, पैशाचा पुरवठा, पैशाची मागणी, स्थूल आर्थिक समस्या, स्थूल आर्थिक धोरणे, आंतरराष्ट्रीय व्यापार व विदेश विनिमय दर अशा 12 प्रकरणांचा समावेश केलेला आहे. प्रत्येक प्रकरणात सिद्धांत, मुद्दे व संकल्पनांचे स्पष्टीकरण आवश्यक असेल तेथे आकृती व तक्त्यांद्वारे सुलभ भाषेत केलेले आहे.

स्थूल आर्थिक समस्या, धोरणे, सिद्धांत व संकल्पना सुलभतेने समजाव्या यासाठी सोप्या शब्दात व ओघवत्या भाषेत मांडणी केलेली आहे. मात्र अर्थशास्त्रीय संकल्पनांच्या मूळ अर्थाला बाधा येणार नाही याची दक्षता घेण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. प्रस्तुत ग्रंथाच्या लिखाणासाठी विदेशी अर्थतज्ञ, विचारवंत, लेखक केन्स, गार्डनर, अॅक्ले, के.के.द्विवेट, डार्नबुश, सॅम्युअल्सन, टिगिन्स, किंगल बर्जर, लुकास त्याचबरोबर डॉ. मुकुंद महाजन, डॉ. जी.एन.झाल्टे, डॉ. रा.य.माहोरे, आहुजा, देशपांडे, प्रभाकर देशमुख, ढगे, साबळे, देव, रसाळ इ. भारतीय नामवंत लेखकांच्या संदर्भ ग्रंथातील लिखाणाचा आधार घेतलेला आहे. तसेच संकेतस्थळावरील जर्नल्स, ग्रंथ, पुस्तके यातील माहितीचाही उपयोग केलेला आहे. त्यासाठी या सर्व मान्यवर लेखक, अर्थतज्ञ व प्रकाशकाचा मी ऋणात राहू इच्छितो.

Scanned with OK

RESEARCH METHODOLOGY IN ECONOMICS

अर्थशास्त्रीय संशोधन पद्धती

डॉ. दिलीप जगताप ▪ डॉ. सुमित्रा पवार ▪ डॉ. अरुण पाटील

Prashant

Scanned with OKEN Scanner

अर्थशास्त्रीय संशोधन पद्धती

Research Methodology in Economics

© सुरक्षित

▌प्रकाशक । मुद्रक
रंगराव पाटील
प्रशांत पब्लिकेशन्स
3, प्रताप नगर, श्री संत ज्ञानेश्वर मंदिर रोड,
नूतन मराठा महाविद्यालयाजवळ,
जळगाव 425001.

▌दूरध्वनी । फॅक्स । ईमेल
0257-2235520,2232800
www.prashantpublications.com
prashantpublication.jal@gmail.com

▌आवृत्ती । आयएसबीएन । किंमत
सप्टेंबर 2019
978-93-89492-32-3
₹ 250/-

▌अक्षरजुळवणी
प्रशांत पब्लिकेशन्स

या पुस्तकातील कोणताही मजकूर, कोणत्याही स्वरूपात वा माध्यमात पुनर्प्रकाशित अथवा संग्रहित करण्यासाठी लेखक/प्रकाशक दोघांचीही लेखी पूर्वपरवानगी घेणे बंधनकारक आहे.

मनोगत

प्राध्यापक बंधुनो व विद्यार्थी मित्रांनो कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव अर्थशास्त्र विद्याशाखेने विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार (सी.बी.सी.एस. पॅटर्न - चॉईस बेस्ड क्रेडिट सिस्टीम) संपूर्ण अभ्यासक्रमाची पुर्नरचना केलेली आहे. द्वितीय वर्ष कला या वर्गासाठी विशेष अनिवार्य असलेल्या अर्थशास्त्र अंतर्गत अर्थशास्त्रीय संशोधन पद्धती ह्या विषयाचा अभ्यासक्रम नेमलेला आहे.

अर्थशास्त्रीय संशोधन पद्धती हा ग्रंथ आपणासाठी सादर करतांना आम्हाला अत्यानंद होत आहे. प्रस्तुत ग्रंथ द्वितीय वर्ष कला या वर्गाच्या SEC-I विशेष निवडलेला अभ्यासक्रम अर्थशास्त्रासाठीची संशोधन पद्धती पेपरच्या सत्र-३ व सत्र-४ साठी पुर्नरचित अभ्यासक्रमानुसार लिहिण्याचा प्रयास केलेला आहे. प्रस्तुत ग्रंथ विविध विद्याशाखांच्या संशोधक विद्यार्थ्यांसाठी, स्पर्धात्मक परीक्षा, नेट/सेट साठी ही उपयुक्त व मार्गदर्शक ठरेल यासाठी प्रयत्न केलेला आहे.

अर्थशास्त्रीय संशोधन पद्धतीत संकल्पना, सिद्धांत, तंत्रे सुलभतेने समजाव्या यासाठी सोप्या शब्दात व ओघवत्या भाषेत मांडणी केली आहे. मात्र शास्त्रीय संकल्पनाच्या मूळ अर्थाला बाधा येणार नाही याची दक्षता घेण्याचा प्रयत्न केला आहे. प्रस्तुत ग्रंथात संशोधनाचा व पद्धतींचा परिचय, संशोधन आराखडा, तथ्य संकलन भाग-१, तथ्य संकलन भाग-२, संशोधन व नमुना निवड व तथ्य विश्लेषण अशा सहा प्रकरणांचा समावेश केलेला आहे. प्रस्तुत ग्रंथाच्या लिखाणासाठी देशातील व विदेशातील अनेक नामवंत लेखकांच्या ग्रंथाचा संकेतस्थळावरील माहितीचा आधार घेतलेला आहे. त्यासाठी या सर्व मान्यवर लेखक, संशोधन तज्ञ, संशोधक व प्रकाशकांच्या आम्ही आजन्म ऋणात राहू इच्छितो.

आमच्या लेखन कार्यास, संशोधनास मतादर्शन करणारे नंदुरबार तालुका विधायक समितीच्या चेअरमन श्रीमती विमलताई बटेसिंग रघुवंशी, व्हाईस चेअरमन बाळासाहेब मनोजभैय्या रघुवंशी, मा.आमदार चंद्रकांतजी रघुवंशी, गजमल तुळशीराम पाटील महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. व्ही. एस. श्रीवास्तव, उपप्राचार्य डॉ. आर. आर. कासार व उपप्राचार्य डॉ. एम. जे. रघुवंशी, प्रा. व्ही. एम. अहिरराव, प्रा. व्ही. आय. गिरासे, डॉ. के. बी. गिरासे, डॉ. एन. बी. गोसावी, प्रा. के. एस. शर्मा, प्रा. ए. एस. खिवसरा, प्रा. एस. व्ही. मिश्रा, सर्व वाणिज्य

Scanned wit

Indian Economic Environment

भारतीय आर्थिक
पर्यावरण

प्रा. डॉ. एन. एल. चव्हाण
डॉ. एम. जे. गायकवाड
डॉ. ए. यू. पाटील

Prashant

भारतीय आर्थिक पर्यावरण

Indian Economic Environment

© सुरक्षित

प्रकाशक । मुद्रक
रंगराव पाटील
प्रशांत पब्लिकेशन्स
3, प्रताप नगर, श्री संत ज्ञानेश्वर मंदिर रोड,
नूतन मराठा महाविद्यालयाजवळ,
जळगाव 425001.

दूरध्वनी । वेब । ईमेल
0257-2235520,2232800
www.prashantpublications.com
prashantpublication.jal@gmail.com

आवृत्ती । आयएसबीएन । किंमत
डिसेंबर, 2020
978-93-89493-60-3
₹ 375/-

अक्षरजुळवणी
प्रशांत पब्लिकेशन्स

e-Books are available online at www.prashantpublications.com
Prashant Publications *app for e-Books*
kopykitab.com • amazon.com • play.google.com

या पुस्तकातील कोणताही मजकूर, कोणत्याही स्वरूपात वा माध्यमात पुनर्प्रकाशित अथवा संग्रहित करण्यासाठी लेखक/प्रकाशक दोघांचीही लेखी पूर्वपरवानगी घेणे बंधनकारक आहे.

मनोगत

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगावने विद्यापीठ अनुदान आयोग, दिल्लीने निर्देश केल्याप्रमाणे २०१८ पासून CBCS पॅटर्न स्विकारला आहे. विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या मार्गदर्शक सूचनानुसार विद्यापीठाच्या मानव्य विद्या शाखेचे अधिष्ठाता आणि सर्व विषयांच्या अभ्यास मंडळाच्या सदस्यांनी एक नवीन पॅटर्न तयार केला. त्यानुसार तृतीय वर्ष कला या वर्गासाठी विशेष स्तरावरील दोन अभ्यासक्रमाबरोबरच सामान्य स्तरासाठी एक, कौशल्य विकासासाठी एक आणि सर्व विद्याशाखा विशेषत: मानव्य विद्याशाखेच्या सर्व विद्यार्थ्यांसाठी एक सर्व समावेशक जेनेरिक (Generic Elective) इलेक्टीव्हसाठी दोन अभ्यासक्रम तयार करण्याचे निश्चित झाले. जेनेरिक इलेक्टीव्हच्या दोन अभ्यासक्रमासाठी एक गट भाषा विषयांचा आणि दुसरा गट सामाजिकशास्त्राचा करण्यात आला. या दोन गटातून विद्यार्थ्यांनी एक-एक विषयाची निवड करायची आहे.

विद्याशाखेत झालेल्या निर्णयानुसार अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळाने जेनेरिक इलेक्टीव्हसाठी 'Indian Economic Environment' (भारतीय आर्थिक पर्यावरण) या शिर्षकाखाली नवीन अभ्यासक्रम तयार केला. अभ्यासक्रम तयार करतांना अभ्यास मंडळाने दृष्टीसमोर ठेवले की हा इलेक्टीव्ह पेपर मानव्य विद्याशाखेतील कोणत्याही विषयाचे विद्यार्थी याची निवड करू शकतील. म्हणून Indian Economic Environment या पेपरच्या अभ्यासक्रमाला एक सामान्य, सर्व समावेशक, सर्वोपयुक्त आणि विशेषत: सर्वांना आकलनिय होईल असे रूप देण्याचा प्रयत्न करण्यात आला आहे.

मानव्य विद्याशाखेतील बरेच विद्यार्थी MPSC, UPSC सारख्या स्पर्धा परिक्षाकडे वळत आहेत. त्यांना भारतातील व्यावसायिक पर्यावरणाची म्हणजेच उद्योग व्यवसायासाठी आवश्यक असणाऱ्या सोई सुविधांची जाणीव व्हावी या उद्देशाने अभ्यासक्रमाची रचना करण्यात आली आहे.

भारतीय आर्थिक पर्यावरण (Indian Economic Environment) या अभ्यासक्रमावर आधारित क्रमिक आणि संदर्भ पुस्तकात ६ प्रकरणांचा समावेश केलेला आहे. पहिले प्रकरण व्यवसायाचे आर्थिक पर्यावरण हे आहे. यात उद्योग व्यवसायासाठी कोणकोणते घटक आवश्यक आहेत यांची सैद्धान्तिक आणि व्यावहारिक अशी मांडणी केली आहे. दुसऱ्या प्रकरणात उद्योग व्यवसायाच्या

Scanned with OK

ISBN :978-93-91220-02-0

AN ISBN BOOK

The Great Revolutionary Mahatma Phule

EDITED BY

DR. PRASHANT BOBADE

The Great Revolutionary Mahatma Phule

ISBN- 978-93-91220-02-0

Editor
Dr. Prashant Bobade
Mob. 9970518505
E-mail : pbobade150@gmail.com

© **Dr. Prashant Bobade**

Publisher
Bharat Jamdhade
Apoorv Publishing House
Aurangabad (M.S.)
Mob. 9049597047

Cover page
Rajendra Mali, Shlok Design, Aurangabad

Printing
Rudrayani Offset, MIDC, Aurangabad

Type Setting
Yajuwenra Wankar, Aurangabad

First Ediction
July 2021

Price
250/-

Note : The views expressed by the authors in their research articles in this book are their own. The Editor/Publisher, Editorial/Peer Review Committee is not responsible for them. Author is responsible all grammatical error

Patron

PRof. Sudhirkumar Mali Chairman,
Principal Dr. S.R. Magare, Secretary
All Respected Members of Manamgement
A.S. Mandal's Arts, Commerce College Trust
C.H.C. Arts, SG.P. Commerce and B.B.J.P. Science College, Taloda, Dist. Nandurabar

Editorial Board

Prof. M.S. Jaware
Prof. R.D. More
Dr. R.l. Bhadane
Prof. N.U. Gaikwad
Prof. N.w. Tayade
Prof. H.D. Sawant
Prof. K.S. Bedse
Dr. H.M. Shaikh
Dr. B.S. Bhalerao
Prof. R.S. Pardeshi

Peer Team for Review

Prof. J.N. Shinde
Prof. B.S. Bhamare
Prof. J.K. Pimpare
Prof. Vilas Pandit
Prof. Nishant Shende

आणि ब्राम्हणांना दान दक्षिणा देवू नये ही विद्रोही भुमिका महात्मा फुलेंची होती. भारतातील धर्म, अध्यात्म, पुजापाठ व त्यामागील स्वार्थ ईश्वराच्या नावावर पोसला होता. याचे वर्णन महात्मा फुलेंनी त्यांच्या सार्वजनिक सत्यधर्म पुस्तकात केलेले आहे. धनंजय किर महात्मा फुलेंचे चित्रण करताना म्हणतात, की 'अस्पृश्य, अदर्शनिय व अनाभिगम्य मानल्या गेलेल्या अतिशुद्रांच्या मुलींसाठी शाळा काढणारा पहिला भारतीय, आधुनिक भारतातील स्त्रीशिक्षणाचा जनक, भारतीय स्त्रियांचे हक्क व स्वातंत्र्य यांचा उद्गाता, शेतकरी व कामगार यांची दु:खे व दारिद्र्य निवारण्यासाठी चळवळ उभारणारा पहिला पुढारी, जातीभेद संस्थेवर कडाडून हल्ला चढवून मानवी समानतेची घोषणा करणारा पहिला लोकनेता, सामान्य जनतेच्या दु:खाला व दैन्याला वाचा फोडणारा पहिला महात्मा आणि 'सत्य' या दिव्यतत्त्वाने भारावून गेलेला सत्यशोधक' असे भावपूर्ण चित्रण धनंजय किर यांनी रेखाटले ते यथार्थ आहे.

आधुनिक भारताचे जनक महात्मा ज्योतीराव फुले यांच्या 11 एप्रिल 2021 जयंतीनिमित्ताने या अभिवादनपर प्रस्तुत पुस्तकाची निर्मिती करण्यात संपादक मंडळाने पुढाकार घेवून सामाजिक ऋणफेडीचा अल्पसा प्रयत्न केलेला आहे. प्रस्तुत पुस्तकासाठी प्रा.प्रल्हाद लुलेकर, डॉ.वामन गवई, प्रा.डॉ.कमलाकर पायस यांनी लेख पाठविले, त्याबद्दल संपादक मंडळ त्यांचे आभारी आहे, तसेच महाराष्ट्रातील व महाराष्ट्राबाहेरील ज्या सह्रदय लेखकांनी लेख पाठविले त्या सर्वांचे मनपूर्वक आभार.

प्रस्तुत पुस्तकाच्या निर्मितीसाठी अपूर्व पब्लिशिंग हाऊस औरंगाबाद'चे ज्येष्ठ मार्गदर्शक श्री. भारत जमधडे यांचे अनमोल सहकार्य लाभले. मुखपृष्ठ मांडणीसाठी श्लोक डिझाईन, औरंगाबादचे राजेंद्र माळी तसेच टाईप सेटींगसाठी यजुवेन्द्र वनकर यांनी महत्त्वपूर्ण योगदान दिले, याबद्दल या सर्वांचे आभार.

महात्मा फुलेंच्या जयंतीनिमित्त सर्व वाचक व लेखकांना सदिच्छा!

11 एप्रिल 2021

संपादक
डॉ.प्रशांत रामदास बोबडे

अनुक्रमणिका

1	The Sense of Education in Mahatma Fule's "Trutiya Ratna" a Play	- Prin. Dr. A. P. Khairnar1 Mr.Mukesh S. Jaware2	11
2	Mahatma Jyotiba Phule : The Great Social Visionary Of Modern India	- Dr. S.S. Ramajayam,	17
3	Mahatma Jyotirao Phule: A Modern Indian Educationist	- Dr.B.J. Mundhe	22
4	Education. The Vision of Mahatma Phule	- Dr.Tulshiram Laxman Dabde	28
5	"A True Mahatma: Jyotirao Phule" Life and Contribution in the Journey of Revolution	- Sayuri Vinayak Kulkarni	34
6	Mahatma Jyotirao Phule: The True Pioneer of Women Education	- Dr.B.J. Mundhe	41
7	Mahatma Jyotiba Phule 's Movement of Education	- Sana Hidayat Nakhwa	47
8	The Indain Educational Movement of Mahatma Jyotirao Fhule	- Dr. S. P. Bhasarkar,	51
9	The Philosophical Thoughts of Mahatma Phule	- Prof. H.D.Sawant	57
१०	बहुजन संस्कृती आणि महात्मा जोतीराव फुले	- प्रा.प्रल्हाद जी. लुलेकर	६०
११	महात्मा फुल्यांच्या साहित्यातील मूल्यगर्भता	- कमलाकर पायस	७०
१२	महात्मा फुलेंची शैक्षणिक चळवळ	- डॉ. अनंता बापुराव देशमुख	७८
१३	महात्मा ज्योतिराव फुले यांचे स्त्री शिक्षणाचे कार्य	- प्रा.आरजू शे हमीद पिंजारी	८५
१४	महात्मा फुले यांचे कृषिविषयक विचार	- डॉ. अरूण उखा पाटील	९०
१५	मात्म फुले आणि सत्यशोधक चळवळ	- प्रा.डॉ. राजू लोटन भदाणे	९५
१६	महात्मा फुलेंची सामाजिक चळवळ	- प्रा.एकनाथ सुखदेवराव गेडाम	१०१
१७	स्त्री मुक्तीचे प्रणेते महात्मा फुले	- प्रा.रेणुका दिलीप गोहवर	१०७
१८	महात्मा ज्योतिराव फुले यांचे कृषिविषयक विचार	- डॉ.एच.एम. शेख	१११

Scanned with OKEN S